ಡಾ॥ ಎಚ್. ಆರ್. ರಘುನಾಥ ಭಟ್

ಅಭಿಷೇಕಲಕ್ಷ್ಮಿ ಶಿಲ್ಪ-ಶಾಸನ ಶೋಧನೆ

ಭಾರತೀಯ ಕಲಾಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನತಮ, ಜನಪದೀಯ, ಜನಪ್ರಿಯ ಹಾಗೂ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿಷೇಕಲಕ್ಷ್ಮಿ ಅಥವಾ ಗಜಲಕ್ಷ್ಮಿ ಗಣನೀಯವಾಗಿದೆ. ಎರಡು ಸಾವಿರಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ವರ್ಷಗಳ ಇತಿಹಾಸ ಇದಕ್ಕಿದೆ. ಮೊದಲು ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಬರುಬರುತ್ತ ಪ್ರತಿಮಾ ರೂಪಲಾವಣ್ಯ ಪಡೆದು ವಿಕಸಿತವಾದ ಅಭಿಷೇಕಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು 'symbol-cum-image' ಆಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದು. ಕೇವಲ ವಿಷ್ಣುಪತ್ನಿ, ವೈಷ್ಣವೀಯಾಗಿ ಮಾತ್ರ ನೋಡದೆ, ಮೂಲತಃ ಆರ್ಯಪೂರ್ವ ಕಾಲದಿಂದ ಬೆಳೆದು ಬಂದ, ಆರ್ಯೇತರ ದೇವತೆಯಾಗಿ, ಮಾತೃದೇವತೆಯಾಗಿ, ಪ್ರಕೃತಿ, ಫಲವತ್ತತೆ, ಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿರೂಪಿಸುವ ಆರಾಧ್ಯದೇವಿಯಾಗಿ, ಜನಪದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಜನಜನಿತ 'ಗ್ರಾಮದೇವಿ'ಯಾಗಿ ವಿವಿಧ ನಾಮರೂಪಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಇಂದಿಗೂ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಯಲು, ಮಲೆನಾಡ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವ ಶಿಲ್ಪವಾಗಿ ಸರ್ವಗ್ರಾಹಿ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಪರಿಶೋಧಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಬಾಗಿಲುವಾಡದ ಲಲಾಟಬಿಂಬವಾಗಿ ಗಜಲಕ್ಷ್ಮಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಮಗೆ ಗೊತ್ತು. ಕೆಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹೇಳುವಂತೆ ವೈಷ್ಣವ ದೇಗುಲಗಳ ದ್ವಾರಬಂಧದ ಲಲಾಟಬಿಂಬವಾಗಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಶೈವ, ಬೌದ್ಧ, ಜೈನ ಮತೀಯ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲೂ ಇದು ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಭಿತ್ತಿಶಿಲ್ಪವಾಗಿ, ಆವೆಮಣ್ಣಿನ ಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ, ನಾಣ್ಯ-ತಾಮ್ರಪಟಗಳ ಮುದ್ರಿಕೆಯಾಗಿ, ಶಿಲಾಶಿಲ್ಪ, ಕಂಚುಶಿಲ್ಪ, ಕಾಷ್ಟಶಿಲ್ಪವಾಗಿ, ವರ್ಣಚಿತ್ರಕಲೆಯಲ್ಲು ಕೂಡ ಅಭಿಷೇಕಲಕ್ಷ್ಮಿ ಬಿಂಬಿತಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಇಷ್ಟಾದರೂ (ಜಿನಬಿಂಬಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವಂತೆ) ಪೀಠಶಾಸನ ಸಹಿತ ಇರುವ ಅಭಿಷೇಕಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಬಿಡಿಶಿಲ್ಪ ಫಲಕ ಅಪೂರ್ವವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ನಾನು ಇದುವರೆಗೆ ಗಮನಿಸಿದ ಶಿಲ್ಪಫಲಕಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸೊರಬ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಕುಪ್ಪಗಡ್ಡೆ ಶಿಲ್ಪ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಹಾಗೂ ಕಿತ್ತೂರಿನ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಗಳಲ್ಲಿರುವ ಶಿಲ್ಪಗಳು, ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಾನಗಲ್ಲು ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಬಾಳೂರು ಕೆರೆತೂಬಿಗೆ ಸೇರಿಸಿರುವ ಬಾದುಬ್ಬೆ ಶಾಸನ-ಶಿಲ್ಪ, ಕಲಘಟಗಿ ತಾಲೂಕಿನ ಕಂದಲಿಯಲ್ಲಿರುವ ಶಾಸನೋಲ್ಲೇಖ 'ಬಾದುಬ್ಬೆಶಿಲ್ಪ'ಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದಹರಿಸಬಹುದು. ಈ ಪಟ್ಟಿಗೆ ಈಚಿನ ನನ್ನ ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧಿತವಾದ ಒಂದು ಅಭಿಷೇಕಲಕ್ಷ್ಮಿ ಶಿಲ್ಪ-ಶಾಸನವನ್ನು ಸೇರಿಸಬೇಕು. ಅದರ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಸಮೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಾಗರ ತಾಲೂಕಿನ ಮಡಸೂರ ದೀವಗೇರಿಯಂಚಿನ ಕಾನಿನಲ್ಲಿ ಭೂಗತವಾಗಿದ್ದ ಈ ಶಿಲ್ಪ-ಶಾಸನ ಫಲಕವನ್ನು ಊರವರ ನೆರವಿನಿಂದ ಹೊರತೆಗೆಯಲಾಯಿತು. ಬಹುದಳಗಳ ವಿಶ್ವಪದ್ಮದ ಮೇಲೆ 'ಪದ್ಮಾಸನ'ದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ದ್ವಿಭುಜ(ಲಕ್ಷ್ಮೀ)ದೇವಿಯು ಎರಡೂ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಕಮಲಗಳನ್ನು ಭುಜದೆತ್ತರಕ್ಕೆತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾಳೆ. ಆಚೀಚೆ, ಹಿಂಗಡೆ ಎರಡು ಆನೆಗಳು ನಿಂತು, ತಮ್ಮ ಸೊಂಡಿಲಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದ ಕಲಶದಿಂದ ಜಲಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ. ಇವುಗಳ ಹಿಂಗಡೆ ಇಬ್ಬರು ಚಾಮರಧಾರಿಣಿಯರು ನಿಂತು ಚಾಮರಸೇವೆಗೆಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಅಭಿಷೇಕ ನಿರತ ಆನೆಗಳ ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆರಡು

ಆನೆಗಳು ಪೂರ್ಣಕುಂಭಗಳಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ಮಗೆಮಗೆದು ಕೊಡುತ್ತಿವೆ. ಇದೊಂದು ಅಪೂರ್ವ ಸಂಯೋಜನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಶಿಲ್ಪ ಫಲಕದಂಚಿನಲ್ಲಿ, ಅಭಿಷೇಕ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಮುಖ ಮಾಡಿ, ಬಾಯಿತೆರೆದು ನಿಂತ ಎರಡು ಘರ್ಜರಿ ಮಕರಗಳು, ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಮುನ್ನಡ ಸುತ್ತಿರುವ ಮಾವುತರು, ಮಕರಗಳ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಟ ಕಮಾನು ತೋರಣ–ಎಲ್ಲವೂ ಕೇಂದ್ರಶಿಲ್ಪಕ್ಕೆ ಅಲಂ ಕಾರಿಕವಾಗಿವೆ ; ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿವೆ.

ಅಭಿಷೇಕಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಯೋಗಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ಭಂಗಿ, ತೊಟ್ಟ ಕೆಲವೇ ಆಭರಣಗಳು, ಪುಟ್ಟ ಕರಂಡ ಕಿರೀಟ ಹಾಗೂ ಪ್ರಭಾವಲಯ, ಕಮಲ ವಿನ್ಯಾಸ- ಎಲ್ಲವೂ ಆಕರ್ಷಣೀಯ, ಮನೋಹರ ; ಶಿಲ್ಪ ಸಂಯೋಜನೆ ಸಪ್ರಮಾಣಬದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಬಿಡಿ ಶಿಲ್ಪ ಫಲಕಗಳಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ಎದ್ದುಕಾಣುವ ಲಕ್ಷಣವೂ ಹೌದು.

ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ದ್ವಿಭುಜ(ಲಕ್ಷ್ಮೀ)ದೇವಿ ಕಮಲಧಾರಿಣಿಯಾಗಿ, ಪದ್ಮ, ಪೂರ್ಣಕಲಶ, ಜಲ, ಆನೆ, ಮೊಸಳೆಗಳೊಡನೆ ಸಂಯೋಜಿತಗೊಂಡದ್ದು ವಿಶ್ವ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸಂಕೇತ; ಫಲವತ್ತತೆ–ಸಮೃದ್ಧಿಗಳ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ. ಅಂತೆಯೇ ಇವಳು ಜನಪದ ಮೂಲ ಕಲ್ಪನೆಯ ಮಾತೃದೇವತೆ, ಸಿರಿಮಾದೇವಿ, ಗ್ರಾಮೀಣರ ಗ್ರಾಮದೇವಿ, ಬಾಡಬ್ಬೆ (ಬಾದುಬ್ಬೆ, ಬನದಬ್ಬೆ), ಗಡಿ (ಸೀಮೆ)ಲಕ್ಕವ್ವ ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಜನಪ್ರಿಯಳಾಗಿ ನಾಮಾಂಕಿತಳು. ಮೂಲ ಜನಪದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯೊಂದು ಶಿಷ್ಟರೂಪ ಪಡೆದು 'ಗಜಲಕ್ಷ್ಮಿ' ಎಂದು ವೈಭವೀಕರಣ ಗೊಂಡದ್ದನ್ನು ಒಂದೆಡೆ ನೋಡಿದರೆ, ಆ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯೇ ಮತ್ತೆ ಜನಪದರಲ್ಲಿ ಬಾದುಬ್ಬೆಯಾಗಿಯೋ, ಕಚ್ಚವತಿ ಯಾಗಿಯೋ ಜನಪದೀಯ ಆರಾಧನೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿಯೋ ಉಳಿದಿರುವುದನ್ನು ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ಪರಿಭ್ರಮಣ, ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ನಾವು ತಿಳಿದಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ನಿಗೂಢವಾಗಿದೆ. ಸಾಲದ್ದಕ್ಕೆ ಈ ತರಹದ ಅಭಿಷೇಕಲಕ್ಷ್ಮೀ ಶಿಲ್ಪಫಲಕ ಇರುವ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ 'ಕೋಣನತಲೆ'ಕಲ್ಲು ಎಂದು ಕರೆಯಲಾದ ದುರ್ಗೆಯ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಶಿಲ್ಪಫಲಕ ಇರುವುದನ್ನು ನಾವು ಅಲಕ್ಷಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಮಲೆನಾಡು–ಬಯಲುನಾಡ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಾಗರ, ಸಿದ್ದಾಪುರ-ಸಿರಸಿ, ಯಲ್ಲಾಪುರ, ಬೆಳಗಾಂವ್, ಧಾರಾವಾಡ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಊರ ಹೊರವಲಯದ ಕಾನಂಚಿನಲ್ಲೊ, ಕೆರೆಯಂಚಿನಲ್ಲೊ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನೋಡಸಿಗುವ ಅಭಿಷೇಕಲಕ್ಷ್ಮಿ ಕಲ್ಲು ಹಾಗೂ ಕೋಣನತಲೆಕಲ್ಲುಳ್ಳ ಜಾಗ 'ಗ್ರಾಮದೇವಿಬನ' ವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾಗಿದೆ. ಜನಪದರು ಸೇರಿ ಆರಾಧಿಸುವುದು(ಸಮಾರಾಧನೆ) ಸಂತರ್ಪಣೆ ಮಾಡುವುದು ಕೆಲವೆಡೆಗೆ ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವುದುಂಟು. ಮಳೆ ಬೆಳೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಲಿ, ಊರಿಗೆ ಬಂದ, ಬರಬಹುದಾದ ಬಾಧೆ ಪರಿಹಾರವಾಗಲಿ ಎಂದು 'ಬಾಧಾ(ಪರಿಹಾರಿಣಿ)ಅಬ್ಬೆ'ಯನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವುದುಂಟು.

ಈ ಬಿಡಿಶಿಲ್ಪಗಳ ಕಾಲಮಾನ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಶಿಲ್ಪಶೈಲಿಯನ್ನಾಧರಿಸಿ ಅಂದಾಜು ಮಾಡಬಹುದಾದರೂ, ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ (ಸಮಕಾಲೀನ) ಶಾಸನ ಸಿಕ್ಕರೆ ಈ ಕೆಲಸ ಇನ್ನೂ ಸುಲಭ; ಅಷ್ಟೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ಐತಿಹಾಸಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿವರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಮಡಸೂರಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾದ ಪ್ರಸ್ತುತ ಶಿಲ್ಪ–ಶಾಸನ ಸಾಂತರಸರ ಕಾಲದ್ದು (ಸುಮಾರು ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ್ದು). ಪೀಠ ಫಲಕದ ಮೇಲೆ ಮೂರು ಸಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡರಿಸಿದ ಕನ್ನಡ ಶಾಸನದ ಹಲವು ಅಕ್ಷರಗಳು ತ್ರುಟಿತ, ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಶಾಸನಪಾಠದ ಓದು, ಅರ್ಥಗ್ರಹಿಕೆ ತುಸು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಈ ಶಾಸನಪಾಠವನ್ನು ಹೀಗೆ ಓದಬಹುದು :

೧. ಸ್ವಸ್ತಿಶ್ರೀ ಸಾನ್ತರ ಪರ ಚಕ್ರಗಣ್ಡ ಸರ್ವ್ವಾಲ[೦]*ಕೃತಾ(ಪ್ಯ)ಂಕರ ಪರಿಸ್ರಿಂಗಟ್ಟ ತೊಲಾ ಪುರುಷ ಸಾನ್ತರನರ

೨. ಸುಗೆಯ್ಯುತ್ತಿರೆ ಮುಂಡಸುರ ಆ[ಯಂಣ]ನ ಮಗ ನಯುನಚ್ಚುತ್ತೈಲೆಗನು ಕಚ್ಚವತಿ [ಮೂರ್ತಿ]ಯುಂ ಮಾಡಿಸಿ....

೩. ....ಪ....ನಜಗಾಮಿಗನ ಮಗ ದಾಸಿಯುಂ ಮಾಡಿಸಿದ ಧ[ರ್ಮ್ಮ]*

ಪರಚಕ್ರಗಂಡ ಸರ್ವಾಲಂಕೃತ ತುಲಾ ಪುರುಷ ಸಾನ್ತಿರಸು (ಸಾನ್ತರಸು) ಅರಸುಗೈಯುತ್ತಿರುವಾಗ, ಮುಂಡಸೂರ (ಮಡಸೂರ) ಆಯಣ್ಣನ

ಮಗನಾದ ತೈಲಿಗನು ಕಚ್ಚವತಿಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನೆಂದೂ, (ಯಾವುದೊ) ಗಾಮಿಗನ ಮಗ ದಾಸಯ್ಯನು ಮಾಡಿಸಿದ (ನೀಡಿದ) ಧರ್ಮ—ಎಂದು ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಅರ್ಥೈಸಲಾಗಿದೆ.

ಮಲೆನಾಡಿನ ಸಾನ್ತರಸರ ಮೂರ್ತಿಶಿಲ್ಪ ಕಲೆಯ ವಿವರಪೂರ್ಣ ಅಧ್ಯಯನ ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದಷ್ಟು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಆಗದ, ಆಗಬೇಕಾದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಡಸೂರಿನ ಈ ಶಿಲ್ಪ-ಶಾಸನ ತನ್ನದೇ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಹುಮ್ಚದ ಸಾಂತರರ ಶಾಸನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಸುಮಾರು ೪೭ ಎಂದು ವರದಿಯಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವು ಸಾನ್ತಳಿಗೆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಸಾಗರ, ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ ತಾಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿವೆ. ಈ ಪಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಶೋಧಿತ ಶಾಸನವು ಒಂದು ಹೊಸ ಸೇರ್ಪಡೆ. ಆದರೆ ಸಾನ್ತರರ ಬಗೆಗಿನ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಗಳು ಇಲ್ಲಿಲ್ಲ.

ಸ್ಥಳೀಯ ಮುಖಂಡ ತೈಲಗ ಮಡಸೂರಿನವನೆಂದು ಹೇಳುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಊರ ಹೆಸರು ಆಗ (ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ) ಮಂಡಸುರ ಎಂದಿತ್ತು. ಆ ಊರಿನಲ್ಲಿರುವ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಕೃಷ್ಣನ ಕಾಲದ 'ಗೋಸಾಸ' (?) ಶಾಸನದಲ್ಲೂ 'ಮಂಡಿಸುರ' ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಸ್ಥಳನಾಮ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಇದು ಒಂದು ಖಚಿತ ಆಧಾರವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ.

'ಕಚ್ಚವತಿ' (?) ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ ಒಳಗಾಗಬಹುದು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಊರಿನ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಕಾಲದ 'ಗೋಸಾಸ' ಶಾಸನದಲ್ಲೂ 'ಕಚ್ಚವ(ತಿ)' (ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಕ್ಷರ ಹೋಗಿದೆ) ಎಂದಿದೆ. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಚವಿ ಎಂಬ ಊರಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ 'ಕಚ್ಚವಿಗಳೆ', 'ಕಚ್ಚವಿಕೋಲು' ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಭೂಮಾಪನ ಶಬ್ದವೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕಚ್ಚಿಯ ಗಂಗ, ಕಂಚಲದೇವಿ ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಸಾಂತರ ಅರಸ ಅರಸಿಯರ ಹೆಸರಿರುವುದೂ ಉಲ್ಲೇಖನಾರ್ಹ. 'ಕಚ್ಚಪ' ಕುಬೇರನ ನವನಿಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ('ಕಚ್ಚಪಿ' ವಿದ್ಯಾಧಿದೇವತೆಯ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ವೀಣೆಯ ಹೆಸರು; ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಅರ್ಥವಿವರಣೆ ಇರಬಹುದು). ಗಜಲಕ್ಷ್ಮಿ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಕೂರ್ಮಾವತಾರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (ಕಚ್ಚಪ-ಕೂರ್ಮ) ಮೂಡಿ ಬಂದವಳೆಂದಿದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ 'ಕಚ್ಚವತಿ' ಎಂಬುದು ಗ್ರಾಮದೇವಿಯ (ಅಭಿಷೇಕ ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಗಜಲಕ್ಷ್ಮಿ ಎಂದು ಜನಜನಿತಳಾದ ದೇವಿಯ) ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಸರಾಗಿರಬಹುದೆ ?

ಈ ಶಿಲ್ಪಶಾಸನ ಫಲಕದ ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಎರಡು ತೂತುಗಳಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಎರಡು ಕಂಬಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲಿಡಿಸಲು ಮಾಡಿರಬೇಕು. ಇದೂ ಕೂಡ ಕುಪ್ಪಗಡ್ಡೆ ಗಜಲಕ್ಷ್ಮಿ ಶಿಲ್ಪ-ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಾದಂತೆ ತೋರಣ ಫಲಕವಾಗಿರಬೇಕು. ಊರ ಅಗಸೆಬಾಗಿಲಲ್ಲೋ, ಕೆರೆ ತೂಬಿಗೋ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಬಳಸಲಾದ ದೊಡ್ಡ ತೋರಣ ಶಿಲ್ಪಫಲಕ ಆಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಲಲಾಟಬಿಂಬವಾಗಲ್ಲದೆ, ಈ ಬಗೆಯ ಅಭಿಷೇಕಲಕ್ಷ್ಮಿ ಶಿಲ್ಪ ಒಂದೆಡೆ ಜನಪದ ಗ್ರಾಮದೇವಿಯಾಗಿ ಆರಾಧಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ತೋರಣಶಿಲ್ಪವಾಗಿ ಶೋಭೆಯನ್ನು, ಸಮೃದ್ಧಿ ಫಲವತ್ತತೆಯನ್ನು ಸಂಕೇತಿಸಬಹುದು. ಮಡಸೂರಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆಯಾದ ಶಾಸನಸಹಿತ ಶಿಲ್ಪಗಳಂತೆ, ಶಾಸನರಹಿತ ಬಿಡಿಶಿಲ್ಪಗಳು, ಕೋಣನತಲೆಕಲ್ಲುಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿವೆ. ಇದರಿಂದ ವೀರಗಲ್ಲು, ಮಾಸ್ತಿಕಲ್ಲು, ನಿಶಿದಿಗಲ್ಲು, ಗೋಸಾಸಕಲ್ಲು ಎಂದು ವರ್ಗೀಕರಿಸಿದಂತೆ 'ಕೋಣನತಲೆಕಲ್ಲು', 'ಅಭಿಷೇಕಲಕ್ಷ್ಮಿಕಲ್ಲು' ಅಥವಾ 'ಬಾದುಬ್ಬೆಕಲ್ಲು' (?) ಎಂದೂ ವಿಭಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆಯಲ್ಲವೆ ?*

ಆಯ್ದ ಗ್ರಂಥಾಧಾರಗಳು

೧. ಎಂ.ಎ.ಆರ್., ೧೯೨೩, ನಂ. ೮೧,೮೨, ೮೩, ೮೪; ೧೯೨೯, ನಂ. ೭೮
೨. ಎ. ಎಸ್., II, ೧೯೭೭, ಪು. ೪೭
೩. ಸಿ. ಶಿವರಾಮಮೂರ್ತಿ: ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಇನ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಆರ್ಟ್ ಎಂಡ್ ಥಾಟ್, ನವದೆಹಲಿ, ೧೯೮೨
೪. ಎಂ. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ: ವಾಗರ್ಥ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೯೮೧
೫. ಕೆ.ಐ., V (೧೯೬೯), ನಂ. ೯೪,
೬. ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾರತಿ, ೬-೨ (೧೯೭೩), ಪು. ೧೨೯; ೧೭-೧ (೧೯೮೪), ಪು. ೧೬೨-೭

* ಈ ಶಾಸನ ಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ನೆರವಾದ ಶ್ರೀ ಎಲ್. ಟಿ. ಹೆಗಡೆ ಹಾಗೂ ಊರ ಜನರಿಗೆ, ಪ್ರೊ॥ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ರಿತ್ತಿ, ಡಾ॥ ಕೆ. ವಿ. ರಮೇಶ್ ಮುಂತಾದವರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.